

UDK 81.38 (049.3)

Vesna Požgaj Hadži

STILISTIKA¹**STYLISTICS****Sažetak***Tekst je ptikaz knjige Stilistika Marine Katnić-Bakaršić.***Summary***The text is a comment of a book Stylistics by Marina Katnić-Bakaršić.*

Iako su neke sredine poznate po stilističkim školama i uglednim stilističarima (kao npr. Hrvatska), u njima se nažalost nije pojavila *Stilistika* poput ove čija je autorica Marina Katnić-Bakaršić. Zato me slučajno „otkriće“ prvoga izdanja te knjige u Klagenfurtu prije šest godina posebno obradovalo; riječ je o knjizi koju sam kao profesorica hrvatskoga jezika na stranom sveučilištu koja „pokriva“ takoreći sve jezične predmete, pa i stilistiku, dugo priželjkivala. S velikim sam je zadovoljstvom koristila sa svojim studentima u Ljubljani i Puli, kojima je postala obavezna, ali nažalost teško dostupna literatura. Nadam se da će se taj problem riješiti objavljivanjem drugoga, dopunjenog i izmijenjenog izdanja *Stilistike*, o kojoj ovoga puta mogu progovoriti i kao recenzentica.

Uzimajući, dakle, u obzir da je prvo izdanje *Stilistike* bilo takoreći nedostupno (moglo se, i to ne jednostavno, kupiti samo u Sarajevu), objavljivanje drugoga izdanja u relativno kratkome razdoblju govori o tome da je potreba za takvom vrstom knjige zaista bila velika. Ona je namijenjena prije svega studentima i postdiplomantima te profesorima jezika, ali i lingvistima, teoretičarima književnosti, publicistima – ukratko, svima koji se bave jezikom i njegovim varijetetima u najširem smislu. Ta je namjena

¹ Marina Katnić-Bakaršić, *Stilistika*, Sarajevo, Ljiljan 2007.

vodila autoricu u pristupu stilističkoj građi i odredila metodičke postupke u njezinu izlaganju. Glavni je cilj knjige dati prikaz opće stilistike (upravo u tome vidim njezinu posebnu vrijednost) i pokušati odgovoriti na pitanje što je stilistika u suvremenoj znanosti. Predstavljajući domete stilistike, autorica s jedne strane postavlja različita pitanja kojima se stilistika bavi, a s druge strane donosi pojmovnik stilističkih termina (stil, registar, stilistička kompetencija...) te podatke o stilističkim pristupima i tumačenjima brojnih domaćih i stranih autora. Ukratko, *Stilistika* je zamišljena i ostvarena kao putokaz za daljnja stilistička proučavanja; u njoj se odgovara na brojna od postavljena pitanja, ali neka od njih autorica namjerno ostavlja otvorenima i prepušta ih promišljanjima i istraživanjima svojih čitateljica/čitatelja.

Marina Katnić-Bakaršić već godinama dosljedno provodi svoje viđenje stilistike, tako da je unutar modela što ga je sama sebi zadala postigla konzistentnost kojoj se teško može naći ikakva zamjerka. Autoričin pogled na stilistiku odražava se u naslovima i rasporedu poglavlja knjige. U prikazivanju složenosti zadatka stilistike autorica kreće od jezičnih funkcija koje su preduvjet proučavanja različitih diskursnih stilova i žanrova; pomoću njih otkrivamo konkretne jezične osobitosti i (ne)prisutnost pojedinih jezičnih sredstava u njima. Uz Jakobsonov model jezičnih funkcija predstavljeni su pristupi i tumačenja drugih autora, što ukazuje na to da jezične funkcije i dalje ostaju nezaobilazne u stilističkim istraživanjima. Nadalje se raspravlja o različitim tumačenjima stila, registra i stilema; prikazuje se razvoj stilistike i njezini najznačajniji pravci i škole, počevši od impresionističke stilistike do dominantnih pravaca 21. stoljeća: kognitivne stilistike i pokušaja utemeljenja diskursne stilistike. Stilistika oduvijek ima niz dodirnih točaka s različitim disciplinama: od retorike, sociolingvistike do analize diskursa; ona i dalje ostaje krosdisciplinarna znanost koja posebno vrijedne rezultate pokazuje u interpretacijama svih tipova diskursa u kontekstu. Budući da se današnja stilistika orijentira proučavanju stila na planu diskursa, može se govoriti o govorenim i pisanim diskursnim stilovima koji se realiziraju u četiri tipa raslojavanja jezika: socijalno, teritorijalno, individualno i funkcionalno-stilsko. Potonje je raslojavanje, naravno, najznačajnije za stilistiku, posebno za funkcionalnu stilistiku, čiji je to osnovni predmet proučavanja. Autorica predstavlja klasifikacije funkcionalnih stilova različitih

autora: onih koji preuzimaju klasifikaciju ruske funkcionalne stilistike govoreći o pet funkcionalnih stilova (npr. Pranjić, Tošović, Silić) i onih koji odstupaju od takve klasifikacije (autorice Badurina i Kovačević) govoreći o vertikalnome raslojavanju jezika prema mediju realizacije (govor i pismo) i horizontalnome raslojavanju jezika (na privatni, javni, specijalizirani, multimedijalni i literarni diskurs). Marina Katnić-Bakaršić predlaže svoju klasifikaciju koja nadilazi okvire ranije spomenutih klasifikacija uvodeći a) nove stilove (npr. sakralni, reklamni, stripovni, retorički, esejistički, scenaristički), i b) drukčije podjele: tako se npr. publicistički stil dijeli na žurnalistički i publicistički, koji se dalje dijeli na književno-publicistički, publicistički u užem smislu, memoarski i naučno-publicistički podstil. Autorica je svjesna da svaka klasifikacija, pa i njezina, načelno ograničava i teško prikazuje sve mogućnosti ispreplitanja različitih diskursnih tipova; svjesna je također i dilema oko termina funkcionalni stilovi. Iako bi, kako kaže Marina Katnić-Bakaršić u uvodnoj riječi uz drugo izdanje, bilo bolje govoriti o diskursnim stilovima, zbog kontinuiteta s prvim izdanjem *Stilistike* odlučuje se za termin funkcionalni stilovi, kao i za svoju podjelu koja “odražava veliku razuđenost današnjih funkcionalnih varijeteta” (str. 11). Slažemo se s mišljenjem autorice koja ističe da su klasifikacije manje bitne i relevantne, mnogo je važnije “dati deskripciju, analizu i kritičku interpretaciju što više diskursnih stilova i njihovih žanrova” (str. 11). Govoreći o dometima i granicama klasifikacije diskursnih stilova, zaključuje se da su granice podložne promjenama, a sistematizacije i proučavanja diskursnih stilova i njihovih žanrova imaju svoje metodološko opravdanje, što se pokazuje u narednim poglavljima knjige u konkretnim analizama različitih diskursa: sakralnoga, administrativnog, razgovornog, akademskog, reklamnog itd.

Velik dio knjige posvećen je lingvostilističkoj analizi i stillemima – jedinicama koje nose određenu stilsku informaciju na različitim jezičnim razinama. O njima se s različitih aspekata govori u različitim dijelovima *Stilistike*: tako se u potpoglavlju o *Podstilu poezije* govori o fonetsko-fonološkim i leksičkim ponavljanjima u stihu; u poglavlju o *Fonostilistici* o stilovima izgovora, postupku *slikanja glasovima* odnosno o različitim tipovima glasovnoga simbolizma i poetskoj funkciji glasova te o fonetsko-fonološkim figurama (asonanca, aliteracija, onomatopeja, paronomazija) u

poglavlju *Tropi i figure*. Autorica donosi niz pitanja koje sebi postavlja stilističar pri analizi pojedinih jezičnih razina počevši od fonostilema do tekstostilema, te narativnih i diskursnih stilema. Posebnu vrijednost *Stilistike* Marine Katnić-Bakaršić vidim u tome što autorica dosljedno u cijeloj knjizi, naročito u dijelu o lingvostilističkoj analizi, svoje teorijske postavke provjerava u različitim modelima. Od kraja 20. stoljeća stilistika se ne zadovoljava samo deskripcijom i analizom te donekle interpretacijom, već postavlja nova pitanja u okviru kritičke stilistike (dominacija pojedinih diskursnih tipova, ideološka markiranost leksika, upotreba zamjenica *mi* i *vi*, odnos teksta prema drugim tekstovima itd.). Knjiga se bavi i temama koje dosada u nas nisu bile proučavane, odnosno nisu bile prikazane na takav način, kao npr. narativne figure, stilistika hiperteksta i hipermedija i dr.

Zaključno se može reći da se u *Stilistici* Marine Katnić-Bakaršić predstavljaju dometi različitih stilističkih pristupa i modela od lingvostilistike u uskom, tradicionalnom smislu, pa sve do kritičke diskursne stilistike. U njoj se nadilaze okviri tradicionalne podjele funkcionalnih stilova i naglašava da stilistika i dalje ostaje disciplina koju je teško omeđiti, kao što je, uostalom, teško i nemoguće postaviti i granice među pojedinim diskursnim stilovima i žanrovima. Marina Katnić-Bakaršić dosljedno provodi svoje prepoznatljivo viđenje stilistike (po čemu je odavno nadmašila granice Bosne i Hercegovine) pokazujući koegzistenciju različitih stilističkih pristupa i modela i potvrđujući svoj stilistički kredo formuliran već u prvome izdanju *Stilistike* (Ljiljan, 2001): „Mislim da mi ništa stilistično nije strano.“ Posebno ističem teorijsko-primijenjenu vrijednost knjige; teorijske postavke, koje su primarne, autorica uvijek provjerava u modelima koji su ilustracija pristupa (u njezinim *Stilističkim skicama* postupak je obrnut). Riječ je dakle o općoj stilistici koja nije stilistika jednoga jezika, već se može odnositi na bilo koji jezik i kao takva koristiti u različitim slavističkim sredinama. Knjiga može biti poticajna prije svega studentima dodiplomskih i postdiplomskih studija, nastavnicima prvih i stranih jezika i svima onima koji se na bilo koji način bave jezičnim proučavanjima. Ovom je knjigom Marina Katnić-Bakaršić zapravo već odškrinula vrata budućoj diskursnoj stilistici iako u predgovoru skromno kaže da je to samo „san o knjizi“. Sigurna sam da će se taj san uskoro i ostvariti.